

‘We hebben nu een absolute crisis in de literatuur’

Interview met Alara Adilow

Alara Adilow (1988) debuteerde met de succesvolle dichtbundel Mythen en stoplichten (2022). De bundel werd bekroond met de Herman de Coninckprijs en de C. Buddingh'-prijs. In 2024 werd Adilow bovendien door De Volkskrant benoemd als het literair talent van het jaar. Recentelijk is haar debuutroman, Kijk es naar al dat licht (2025), verschenen. Adilow schrijft over gender, straatcultuur en de mythes die ons leven vormgeven. Over die onderwerpen gingen we met haar in gesprek. We bespraken ook haar liefde voor hiphop, W.F. Hermans en mooie taal. Is ze een postmodernist? En kan literatuur de wereld veranderen?

Er gaan veel dingen mis op de ochtend van ons interview met prijswinnend dichter en romanschrijver Alara Adilow. Jet is ziek, waardoor ze helaas niet mee kan, en ik, Thijs, heb Adilows adres nog niet als ik in Antwerpen arriveer; we zouden bij haar thuis afspreken. Ik loop een rondje door de binnenstad en zie dat ze haar adres heeft gemaild, een half uur voor de afspraak.

Na twee keer aanbellen komt Adilow me ophalen. ‘Wie ben jij eigenlijk?’ is het eerste dat ze zegt. Als ik mezelf heb voorgesteld, vraagt ze: ‘Maar wie ben jij dan? Wat kom je doen?’ Ik leg uit dat ik haar namens Vooys kom interviewen, dat we een afspraak hebben. Ze bekijkt haar mail en inderdaad: die is vandaag. Gelukkig is ze thuis aan het werk voor haar opleiding. Ze vindt het absoluut geen probleem dat ik met haar mee naar boven ga.

Binnen begint ze gelijk te spreken over haar favoriete dichters, schrijvers en filosofen. Ze praat snel en springt van de ene associatie naar de andere. Middenin een verhaal over W.F. Hermans vraagt ze of ik koffie wil. Ze zet het apparaat aan maar vergeet er een kopje onder te zetten, waardoor er een stroompje koffie langs de kast op de grond druipt, al weerhoudt dat haar er niet van om uitgebreid verder te vertellen.

Hoe ben je begonnen met schrijven?

Toen ik jonger was, schreef ik al heel veel, bijvoorbeeld liedjes en gedichten. Ik was groot fan van hiphop. Ik zag hiphop als een intersectie tussen verschillende culturele producten, waaronder poëzie, door de beeldspraak en de metaforen. Daar voelde ik me toe aangetrokken. Het vertellen van een verhaal komt ook terug in klassieke hiphopnummers. Nas wordt bijvoorbeeld geprezen om zijn vertelvaardigheid. Ik besefte toen al dat ik verhalen maken en spelen met taal leuk vond. Toen ik op mijn dertiende of veertiende naar Engeland verhuisde, kreeg ik daar poëzieles en begon ik een beetje gedichten te schrijven.

Uiteindelijk kwam ik terug in Nederland. Ik schreef liedjes, rapte en maakte muziek. Soms schreef ik ook gedichten en probeerde ik korte verhalen te schrijven. Voor mij stond dat allemaal in verband met elkaar; het leek op elkaar, al is het kortverhaal een meer erkende vorm van verhalen vertellen, institutioneel gezien.

Toen ik wilde gaan studeren aan de universiteit, moest ik een vwo-toelatingstoets doen en bepaalde vakken volgen, waaronder Nederlands. Toen begon ik Nederlandse literatuur te lezen en kwam ik in contact met het werk van Hermans. Ik weet dat er veel kritiek is op Hermans, voornamelijk vanuit de context van de huidige canon die gedomineerd wordt door witte mannen. Maar *De tranen der acacia's* had enorme impact op me. Door het verhaal, maar ook door de personages, het duistere en de vader-zoonrelatie.

Dus dat duistere trok je juist aan?

Ik voelde heel veel verwantschap met de roman. Het gaat over oorlog, armoede en de hardheid daarvan. Ik voelde me ook verbonden met de rauwe en harde straatcultuur die beschreven wordt, waarin mensen niet altijd de mooiste karaktereigenschappen

hebben. Ik vond dat Hermans dat heel mooi blootlegde: de lelijke, cynische kant van het leven. Maar hij schrijft ook eerlijk en waarachtig en mooi. Er werd een hele grote afstand overbrugd, tussen wit Nederland en de immigratiecultuur waar ik vandaan kwam.

Maar als ik aan Hermans denk, denk ik nu niet gelijk aan immigratiecultuur.

Niet per se immigratiecultuur, maar wel strijdvaardig in het leven staan en overleven met weinig middelen. Hermans schrijft over de hongersnood, waarin de personages op den duur meubels moeten verbranden om warm te blijven. Het gaat ook over het gedrag dat voortkomt uit overlevingsdrang – vaak crimineel gedrag. Er wordt wel gespeculeerd: kan een roman een goed beeld van de geschiedenis geven? Ik denk dat het lezen van fictie de beste manier is om te leren over de Tweede Wereldoorlog. Het is heel anders dan een geschiedenisboek. In een roman leer je de mensen kennen, je ziet de gebeurtenissen voor je, je voelt ze. Romans brengen het verleden tot leven, geschiedenisboeken zijn veel afstandelijker.

*Romans brengen het
verleden tot leven,
geschiedenisboeken zijn
veel afstandelijker*

Naast *De tranen der acacia's* hield ik ook van Willem Elsschots *Lijmen/Het been*. Die verhalen zijn bijna tragisch. Ik hield van dat drama en van de taal. Net als bij hiphop ging ik aan op de taalgevoeligheid en metaforen. Dat vond ik terug in die boeken: Elsschot heeft een strakke, compacte zinsbouw, heel precies en nauwkeurig.

Is er bij hiphop niet nog veel meer focus op de taal?

Als je een boek gaat lezen wordt de concentratie verspreid over honderden pagina's. Bij hiphop moet je per regel veel meekrijgen. Hiphop is verhalen vertellen via rijm en beelden, omdat de vorm heel compact moet zijn. De *classics*, zoals Nas en Jay-Z's eerste albums, voordat hij commercieel werd, deden dat. En iemand als Rakim, die is heel beeldend en heel strak. Die kan in een kleine ruimte heel veel vertellen door sensitief met taal om te gaan.

Heeft hiphop jou aangezet om poëzie te schrijven?

Ja. Maar toen ik voor het eerst een gedicht las, was ik daar ook gelijk tot aangetrokken. Poëzie is een plaats waar taal geëerd en onderzocht wordt, waar met taal gespeeld kan worden en waarin conventies worden verbroken. Het laat zien dat taal niet alleen functioneel en communicatief hoeft te zijn.

Wat me dan ook tegenstaat is dat literatuur tegenwoordig meer op marketing lijkt, want relaties zijn het belangrijkste geworden: de relatie van de schrijver met de lezer, en de relatie met de gemeenschap waar de lezer toe behoort. De nadruk op die relaties is het tegenovergestelde van de postmoderne houding. In het postmodernisme is er geen relatie mogelijk tussen de auteur en de lezer. Begrepen worden is niet het hoofddoel

voor het postmodernisme. Als ik schrijf is er altijd een grens aan wat ik kan delen over mezelf, tot hoever ik mezelf kan laten zien met de taal.

Beschouw jij jezelf als postmodern schrijver?

Dat is een sterk woord en ik denk dat het ironisch en paradoxaal zou zijn om mezelf daarmee te bestempelen, omdat ik een queer schrijver ben. Aan de ene kant probeer ik, zoals postmoderne schrijvers dat doen, ge-definieerde categorieën onderuit te halen. Aan de andere kant probeer ik als queer schrijver geëngageerd te zijn, een tegenmacht. Ik zit dus vast in een categorie die ik eigenlijk onderuit wil halen. Er zijn veel dingen die elkaar tegenspre-

*Ik zit vast in een categorie
die ik eigenlijk onderuit wil
halen*

ken. Veel van mijn denken is wel geworteld in de postmodernistische theorie. Een belangrijk beginsel van het postmodernisme is dat taal niet de wereld kan weergeven zoals je wilt; er is sprake van een problematische relatie. En als dat zo is, waarom volgen we dan de bestaande literaire conventies, zoals een vaste verhaallijn, of een vaste ik? Het probleem van postmodernisme is voor mij alleen dat de effecten die geproduceerd worden door die conventies nog steeds aanwezig zijn. Aristoteles' dramatheorie is anno 2025 nog toepasselijk op Netflix-series met miljoenen kijkers. Ze hebben immers een bevredigende climax die voor katharsis zorgt. Daar komt genot uit voort.

Zet je je jezelf dan bewust af tegen die conventies?

Dat is dus het hele probleem: ik ben dol op Aristoteles, ik ben dol op Shakespeare. *Macbeth* is een van mijn favoriete literaire werken. Tegelijkertijd hecht ik ook veel waarde aan het postmodernisme, dat juist laat zien dat zulke conventies subjectief zijn, dat niet iedereen er zo verzot op hoeft te zijn als ik. Het helpt mij ook om kritiek te leveren op het discours rondom taal en gemeenschapsvorming – want ook dat is postmodernisme. Denkers hadden veel kritiek op het nostalgische denken dat met het fascisme en het nationalisme opkwam. Veel mensen onderschatten hoe belangrijk het postmodernisme was bij het leveren van kritiek op autoritaire en totalitaire regimes, omdat het tegen het grote verhaal – de *grand narrative* – inging.

De grote verhalen die we onszelf voorhouden spelen vaak een rol in je gedichten en in je nieuwe roman, *Kijk es naar al dat licht*. Doe je bewust een poging om die te ontkrachten?

Ik denk dat ik me meer en meer ben gaan realiseren hoe belangrijk ik mythevorming vind. Misschien is dit een slordige denkfout, maar ideologie en mythologie lijken veel op elkaar. Vroeger hadden we mythologieën, nu wordt daar niet meer in geloofd. Dat was gewoon religie. Maar we hebben ook ideologieën die verouderd zijn geraakt, zoals het communisme in de Stalintijd – misschien kun je het beter stalinisme noemen. Dat is een ideologie, maar er zit ook heel veel mythevorming in. Ik denk dat het

neoliberalisme het mooiste voorbeeld is van hoe mythologie en ideologie op elkaar aansluiten, want het neoliberalisme gaat heel erg over heldendom; het idee dat de sterksten, degenen die het hardste werken, zullen overleven.

Is het dan aan de literatuur om daar tegenin te gaan? Om de mythes, zoals die van het neoliberalisme, omver te werpen?

Ik wilde in mijn roman vooral kijken naar verschillende mythes. Je hebt bijvoorbeeld stichtingsmythes die niet per se ideologisch zijn, maar wel verbonden aan identiteit. Dat zie je bij nationale identiteit: de mythe van het nationalisme leidt tot een eenheid. Ik denk ook dat we mythes nodig hebben voor onszelf. Je moet een zelf vestigen, jezelf ergens in gronden.

Die mythes kunnen destructief of productief van aard zijn. Nationalisme wordt bijvoorbeeld al snel xenofobisch. Maar een mythe kan ook positief zijn. In mijn boek houdt het personage Sagal zichzelf voor dat ze afstamt van de farao's. Dat leidt tot zelfwaardering en zelfvertrouwen in een kleine etnische groep die als minderwaardig wordt gezien. Het is een medicijn tegen racistische mythes.

Ik denk dat literatuur de plek is waar je die mythes kan onderzoeken: je kan beschrijven wat ze met je doen, je kan ze uitvergroten. Maar ik denk dat het probleem is dat je die mythes zelf ook nodig hebt, want we vertellen verhalen over onszelf, over de wereld en over wat we anders moeten doen. Je kan er niet omheen. Uiteindelijk is ethiek ook gewoon een mythe. Dit is geen wiskunde of economie, dit is geen vaste wetenschap en dus gaan we een verhaal vertellen.

Ethiek is geen wiskunde of economie, dit is geen vaste wetenschap, en dus gaan we een verhaal vertellen

Kunnen literaire verhalen ook een vorm van activisme zijn?

Je kan wel proberen om verandering teweeg te brengen met een boek, maar ik denk niet dat het gaat lukken door alleen een roman of een dichtbundel uit te geven. Het is sommige schrijvers wel gelukt om een succesvolle activistische roman te schrijven, maar dat lukt niet iedere auteur. Als je romans vanuit activistische overwegingen wil schrijven, ontstaan er allerlei vragen: mag je alleen een boek schrijven als het activisme geslaagd is? Moet je alleen maar een boek schrijven vanwege een doel? En wanneer is het activisme dan geslaagd? We zien nu dat veel literatuur alleen maar in dienst staat van engagement. Daardoor verdwijnen alle andere functies van literatuur naar de achtergrond. Literatuur is meer dan alleen een verhaal.

Wat is dan dat 'meer'?

Voor mij is dat het individuele en authentieke denken dat in literatuur gebeurt. Best-sellers of commerciële verhalen – een goed voorbeeld is de sitcom van vroeger – zijn gericht op het aantrekken van een grote hoeveelheid kijkers of lezers. Daar hoort een

hele andere structuur bij, zoals korte scènes om de aandachtsspanne van het publiek tegemoet te komen.

Als je met een boek echt de wereld wilt veranderen, moet je iets schrijven dat zoveel mogelijk mensen kunnen lezen, want zodra het moeilijker of onbegrijpelijker wordt, haken veel mensen af en ben je verkeerd bezig.

En dan krijg je allemaal boeken die hetzelfde zijn?

Ja, precies. We hebben nu een absolute crisis in de literatuur. Dat komt doordat we een kleine lezersmarkt hebben en de mensen die nog lezen, zijn er niet goed in. Daardoor doen makkelijk leesbare boeken het veel beter. Ik wil niks slechts zeggen over boeken die voor een groter publiek zijn, maar er zijn gewoon heel veel literaire boeken die moeilijk leesbaar zijn en nooit het bereik zullen hebben om de wereld te kunnen veranderen.

In je roman lijkt je je via het taalgebruik ook af te willen zetten tegen de norm. Er zit veel spreektaal in, veel onafgemaakte zinnen, veel 'eh's'. Het is totaal wat anders dan wat je normaal leest.

Ik ben een heel groot fan van het weergeven van spreek- en straattaal. Ik zoek elke keer naar nieuwe taal. En ik houd van poëzie met zulk soort taalgebruik, waarbij verschillende taalregisters samengaan en waarbij daar heel speels mee wordt omgaan. In die zin denk ik wel dat het een avant-gardistisch werk is; het is experimenteel. Ik denk dat ik sowieso moeilijk aan conventies kan voldoen. Ook de romans waar ik van houd zijn altijd wel wat onconventioneel, wat moeilijker en dwars. Dus dat is een belangrijk element in mijn schrijven.

Is dat onconventionele dan niet een soort literair activisme?

Ik weet het niet. Als er niks verandert, wat heeft het dan voor zin? Ik ben er heel erg cynisch over geworden, omdat ik merk: niemand leest je, niemand weet dat dit boek bestaat. En ik heb er jaren over nagedacht. Dat is de werkelijkheid met romans. Voor de meeste boeken zal je geen uitgever vinden en als je al een uitgeverij hebt, zullen weinig mensen je boek lezen. Niemand weet wie je bent, terwijl je er jaren aan hebt gewerkt. Een boek voelt dan een beetje als glazuur, als het mooi maken van de realiteit.

Die glazuur zit hem voornamelijk in de vorm. Ik lees voor de vorm, voor de personages, de climax, de dramatische lijnen, de taal. Ik denk dat vorm een ondergewaardeerd element is geworden in de literatuur. Men onderschat hoeveel tijd en energie erin gestoken wordt. Heel weinig mensen hebben daar waardering voor.

*Een boek voelt dan een
beetje als glazuur, als het
mooi maken van de
realiteit*

Ik weet nog dat ik een keer naar een school ging om te praten over elementen in poëzie, zoals metrum en jambes. Dan probeer je het uit te leggen, maar dan zijn er veel

mensen die zeggen: ik snap het niet. Dan dacht ik: die snappen het ook echt niet, die hebben niks met de vorm en we kunnen ook niks doen om ze enthousiast te maken voor literatuur. Als je het niet begrijpt, begrijp je het niet.